

یادداشت

تأثیر ناترازی در مسیر اقتصادی

وقتی اقتصاد کشوری مانند اقتصاد ایران رقابتی نباشد، بخش خصوصی نقش کمرنگی در آن ایفا کند و بر برخی دولت‌ها در اقتصاد دخالت کنند، مشکلات مختلفی از جمله ناترازی‌ها به‌وجود می‌آید. مواردی همچون ناترازی در تولید (سیستم عرضه و تقاضا)، در سیستم بانکی، در سرمایه‌گذاری، در رشد اقتصادی و غیره تعدادی از ناترازی‌هایی است که در این نوع اقتصادها ظهور و بروز پیدا می‌کند. بنابراین می‌توان گفت هنگامی که با این ناترازی‌ها مواجه می‌شویم اقتصاد دچار تزلزل و شکست می‌شود و در نتیجه رشد و شکوفایی را شاهد نخواهیم بود. از سوی دیگر ناهنجاری‌های اقتصادی و اجتماعی مانند تورم، بیکاری، فقر، کاهش تولید، کاهش درآمد‌ها، فساد و مسائلی مانند مهاجرت در پی می‌آید.

البته این ناترازی‌ها و مشکلات و تبعات آن در چه شدت و ضعف دارد، اما اگر اقتصاد به سمت دولتی شدن حرکت کند و بخش خصوصی وجود نداشته باشد یا نقش کمی در اقتصاد داشته باشد، این ناترازی‌ها اوج می‌گیرد تا نهایتاً به اضمحلال کشیده می‌شود. در این میان شاید بتوان گفت مهم‌ترین ناترازی که امروز اقتصاد کشور با آن دست‌وپنجه نرم می‌کند، ناترازی در تولید و عرضه و تقاضاست که نتیجه آن نیز به وجود آمدن تورم است. ناترازی در عرضه و تقاضا یعنی شرایطی که تعادلی در دو سوی تولید وجود نداشته باشد، یعنی وضعیتی که عرضه و تقاضا یا هزینه و تولید یا هر دوی این موارد در تعادل با یکدیگر قرار نگیرند. در نتیجه شاهد شکاف در حوزه تولید خواهیم بود و با انحراف اقتصاد کشور، مشکلاتی مانند تورم، بیکاری، رکود، رکود تورمی و غیره به وجود می‌آید.

با وجود چنین مشکلاتی در هر کشوری، اقتصاد به سمت ضعیف شدن و انحراف می‌رود و از شکوفایی و رشدی که برای آن هدف‌گذاری شده، فاصله می‌گیرد. در این میان هر چه شدت مشکلات بیشتر شود، فاصله و وقفه بیشتری بین اقتصاد و اهداف برنامه‌ریزی شده ایجاد می‌شود. هر چقدر بتوانیم این مشکلات را حل و به سمت بهبود شرایط حرکت کنیم، به هدف‌های تعریف شده که همان رشد و شکوفایی اقتصادی است، نزدیک‌تر شده‌ایم.

راهکارهای متعددی برای حل ناترازی‌های اقتصادی در کشور وجود دارد. مهم‌ترین مسئله این است که دولت باید پای خودش را هر چه بیشتر از اقتصاد بیرون بکشد و به نظارت، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری بپردازد. از سوی دیگر دولت باید به سمت رقابتی کردن فضای اقتصادی کشور برود. در این راستا کار اصلی که می‌تواند انجام دهد تقویت بخش خصوصی برای حرکت به سوی اقتصاد آزاد و اقتصاد رقابتی است. شفافیت و کاهش یا از بین رفتن فساد نتیجه چنین اقتصادی است.

در شرایط کنونی که دو اتفاق مهم یعنی تدوین لوایح بودجه و برنامه هفتم توسعه و از سوی دیگر انتخابات مجلس در حال رخ دادن است، دولت و مجلس برای حل مشکل ناترازی در اقتصاد کشور باید تلاش کنند تا درآمدها و هزینه‌ها با یکدیگر برابر باشد و هزینه‌ای برای کشور و اقتصاد ایران ایجاد نکنند که منابع پایداری ندارد. مجلس نیز دست به تصمیمات منطقه‌ای و افزایش بی‌مورد هزینه‌ها نزند، بلکه تصمیمات را در این حوزه با نگاه ملی اتخاذ کند. بنابراین امیدواریم نمایندگان ملی، آگاه و باتجربه به مجلس راه پیدا کنند تا با آسیب‌شناسی گذشته، کشور را به سمت تعادل، ترازمندی، توسعه و پیشرفت حرکت دهند.

اقتصاد

اقتصاددانان پنج ناترازی مهم در اقتصاد را عامل بسیاری از مشکلات به‌ویژه تورم محسوب می‌کنند. اقتصاد ایران نیز طی سال‌ها و حتی دهه‌های اخیر از این موضوع رنج برده و ناترازی‌های اقتصادی یکی پس از دیگری مشکلات را برای کشور دوچندان کرده‌اند. مشکلاتی که بی‌شک مهم‌ترین آن‌ها از تورمی نشأت گرفته که بالای جان اقتصاد و تولیدکننده شده و مردم را با مشکلات فراوانی مواجه کرده است.

بنا به اعلام کارشناسان اقتصادی، مهم‌ترین ناترازی‌های کشور شامل کسری بودجه، ناترازی بانک‌ها، ناترازی ارزی، ناترازی انرژی و شکاف تولید است. این ناترازی‌های پنج‌گانه عوامل اصلی تورم کشور به‌شمار می‌روند. در این میان سه ناترازی بودجه، بانکی و حتی شکاف تولید ریشه در اقتصاد و داخل کشور دارد و دیگر ناترازی‌ها را می‌توان وابسته به عواملی همچون تحریم‌ها دانست.

علی روحانی، معاون سیاست‌گذاری اقتصادی وزارت اقتصاد معتقد است: «این ناترازی‌ها عمری چند ده‌ساله دارد و راه‌حل فقط در دولت نیست، بلکه باید آن را در قوانین نیز جست‌وجو کنیم.»

از نظر او: «در اقتصاد شاهد ناترازی‌های مزمنی هستیم که ریشه در دهه‌های گذشته دارد. برای نمونه ریشه ناترازی نظام بانکی به بیش از یک دهه قبل بازمی‌گردد یا ریشه ناترازی انرژی به مجموعه‌ای از تصمیم‌گیری‌ها و ملاحظات سیاسی مربوط می‌شود.»

معاون وزیر اقتصاد اضافه می‌کند: «درمورد اینکه فساد عامل یا معلول ناترازی است، باید گفت فساد بر نقاطی که ریشه‌های ناترازی هستند، سوار می‌شود و هنگامی که نرخ‌های چندگانه در اقتصاد باشد احتمال وقوع فساد بیشتر است.»

کنترل ناترازی‌ها و کاهش تورم

با یک نگاهی‌ری، رئیس مرکز پژوهش‌های مجلس ضمن تأکید به نقش ناترازی بر تورم می‌گوید: «اگر سه ناترازی بودجه، صندوق‌های بان‌نستگی و نظام بانکی اصلاح شود، تورم قابل کنترل است.»

به گفته بسیاری از اقتصاددانان، کشور در شرایط کنونی با ناترازی‌های مختلف در حوزه‌هایی مثل بودجه، تولید، بانکی، ارزی و غیره مواجه است. به نظر شما این ناترازی‌ها از کجا نشأت می‌گیرد و عوامل به وجود آمدن آن‌ها را چه می‌دانید؟
ناترازی‌های کنونی در بخش فیزیکی اقتصاد همچون برق و گاز، مدرنیزه کردن پالایشگاه‌ها و سوختی که شدیداً موجب آلودگی هواست، دیده می‌شود. این‌ها عمدتاً با نپذیرفتن (FATF) و نداشتن روابط متعادل در سطح جهانی مرتبط هستند. یعنی ما روابط مستقیمی با کشورهای دارنده فناوری نداریم. به‌عنوان مثال در حوزه گازی پارس جنوبی قطری‌ها از نوعی فناوری استفاده می‌کنند که ما از آن برخوردار نیستیم. به این دلیل که این فناوری در اختیار شرکت‌های خاصی است که با توجه به تحریم‌ها نمی‌توانند در ایران سرمایه‌گذاری کنند یا امکان انتقال فناوری وجود ندارد. در نتیجه این ناترازی‌ها به آلودگی شدید هوای شهرهای بزرگ انجامیده و قطعی گاز و برق خسارت‌های سنگینی به اقتصاد کشور وارد می‌کند. شاهد بودیم که بعضی واحدهای پالایشگاهی به علت نبود خوراک یا همان گاز طبیعی، تعطیل شده‌اند یا با ظرفیت بسیار کمی کار می‌کنند. پس در این نوع ناترازی‌ها می‌توان گفت تازمانی که تحریم‌ها ادامه دارد، طبیعتاً وضع همین بوده و تغییری به وجود نخواهد آمد.

آنچه مربوط به ناترازی سیستم بانکی است دلایل گوناگونی دارد. از جمله آن‌ها می‌توان به مواردی مانند وجود برخی فسادها، دادن وام‌های غیرقابل بازپرداخت و وام‌های ارزی که به جای استفاده در کاری که قرار

از نظر این مقام مسئول: «تورم را باید موضوع دیگری دانست که به معیشت مردم مربوط می‌شود. تورم ۴۰درصدی طی چند سال گذشته زندگی مردم و معیشت آن‌ها را تحت تأثیر قرار داده است. سه راهبرد برای این موضوع پیشنهاد شده و اگر سه ناترازی اصلاح شود تورم کنترل می‌شود. ناترازی بودجه که در سال ۱۴۰۰ حدود ۲۹۰ هزار میلیارد تومان بود، ناترازی صندوق‌های بان‌نستگی که شاید ۱۰ سال پیش دولت ۱۰هزار میلیارد تومان به صندوق‌های بان‌نستگی کمک می‌کرد و سومین ناترازی مربوط به شبکه بانکی که در سال‌های گذشته عمیق‌تر شده است.»

او می‌افزاید: «اگر این سه ناترازی کنترل شود، تورم را کنترل می‌کنیم. بسته‌های سیاستی در راستای رفع این ناترازی در کشور پیشنهاد شده که امیدواریم با حل این مشکل به سمت کاهش تورم طی سال‌های برنامه هفتم توسعه برویم.»

با ناترازی‌ها چه باید کرد؟

رحیم ممبینی، جانشین سازمان برنامه و بودجه به‌عنوان یک راهکار می‌گوید: «برای حل ناترازی‌ها راهکارهای فراوانی وجود دارد. مثلاً بسته‌ای به نام اصلاح نظام بانکی داریم که در آنجا تکالیف دستگاه‌های متولی به‌ویژه بانک مرکزی در این زمینه مشخص شده است. درباره اینکه چه اتفاقی باید رخ دهد و چه سرنوشتی برای بانک‌های ناتراز تعیین شود صحبتی نمی‌کنم؛ چراکه در حیطه اختیارات بانک مرکزی است. همچنین در لایحه برنامه هفتم توسعه برنامه‌های مفصلی برای حل مشکل بدهی‌های دولت از طریق دارایی‌های موجود مانند طرح مولدسازی وجود دارد.»

او ادامه می‌دهد: «ناترازی بودجه یکی دیگر از ناترازی‌های مهم کشور و مسلماً بر فضا و حال‌وهوای اقتصاد ایران تأثیرگذار است. در برنامه هفتم توسعه آمده که برای حل مشکل ناترازی بودجه باید ضمن مدیریت و کاهش مصارف، به دنبال تحقق منابع بیشتر به‌ویژه از محل مالیات باشیم؛ چراکه اساس درمان ناترازی بودجه در کشور مالیات محسوب می‌شود. در حالی که در مالیات‌ستانی ضعیف هستیم و سهم مالیات از تولید ناخالص داخلی پایین است.»

به گفته ممبینی: «از سال ۱۳۷۲ می‌خواهیم نظام جامع مالیاتی پیاده کنیم، اما تا امروز نتوانستیم این کار را به‌صورت کامل انجام دهیم. سؤال اینجاست که چرا نتوانستیم به این هدف برسیم. باید به این نکته دقت

کارشناسان دلایل ایجاد تورم را بررسی کردند

تبعات ناترازی برای اقتصاد

تولید ناخالص داخلی در نروژ ۳۳درصد است. «اقتصاددانان کاهش بی‌ثباتی اقتصادی، برنامه کنترل تورم، کاهش کسری بودجه، اصلاح نظام بانکی، کاهش سیاست‌های کج‌دار و مریز ارزی و کاهش بی‌ثباتی در سیاست‌گذاری اقتصادی را جزو پیشنهادهاتی می‌دانند که می‌تواند مشکلات ناترازی کشور را برطرف کند.

برخی دیگر از اساتید دانشگاه و کارشناسان مسائل اقتصادی معتقدند که افزایش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، کاهش قیمت‌گذاری دولتی، کاهش تسهیلات تکلیفی بانک‌ها، تسهیل انتقال تکنولوژی، سرمایه‌گذاری خارجی و حذف عوامل خروج سرمایه از دیگر ضرورت‌های پیش‌رو است. در نهایت این موارد به‌عنوان عوامل بروز چنین ناترازی‌هایی، اهمیت ویژه‌ای دارند. همچنین بر افزایش سرمایه‌گذاری عمومی در زیرساخت‌ها با مشارکت بخش خصوصی، اصلاح قواعد جمع‌آوری دارایی‌های مسموم و انتشار اوراق برای پوشش کسری تأکید شده است.

در شرایط فشار مضاعف تحریم‌های ظالمانه از هر طرف بر اقتصاد کشور، سرمایه‌گذاری خارجی و فروش نفت بیشتر برای سرمایه‌گذاری زیرساختی و ضرورت انتقال تکنولوژی، جزو معدود راه‌های برون‌رفت از این اوضاع تلقی می‌شوند.

چالشی که به تورم دامن می‌زند؛

راهکارهایی برای خروج از بحران

کشور ایجاد کرده، باز هم این ناترازی‌ها قابل حل است. گفت‌وگوی «آتیه‌نو» با این استاد دانشگاه و اقتصاددان را در ادامه می‌خوانید.

طریق شرکت‌های سهامی عام پروژه‌محور انجام شود.

چه راهکارها و توصیه‌هایی برای برون‌رفت از این ناترازی‌ها دارید؟

امروز ناترازی‌ها و مشکلاتی وجود دارد که به‌راحتی قابل حل است. از طریق بورس می‌توان کمبود بودجه‌های عمرانی را جبران کرد و برای مردم مسکن ساخت؛ چراکه در شرایط کنونی ساخت مسکن به روش سنتی انجام نمی‌شود و باید از فناوری‌های جدید استفاده کرد. این فناوری‌های جدید با مقاومت ساده‌انگارانه عده‌ای از شرکت‌های ساختمانی ایران روبه‌رو است. آن‌ها مانع می‌شوند که فناوری مدرن در حوزه ساختمان‌سازی وارد کشور شود. همین مسئله سبب شده تا چینی‌ها که در ظاهر با ایران رابطه اقتصادی خوبی دارند نیز پاسخ منفی بدهند یا اینکه اراده کافی برای ورود به بازار ایران نداشته باشند. بنابراین به‌صورت کلی می‌توان گفت تازمانی که حاکمیت در مورد تحریم‌ها تصمیمی نگیرد، وضع همین است. به‌ویژه اینکه ما در منطقه‌ای مثل خاورمیانه قرار داریم که همیشه با تنش‌های گسترده و ناآرامی همراه بوده و اکنون هم در اوج خود قرار دارد. در شرایط فعلی صحبت از توسعه برای کشوری مثل ایران که در تحریم و محاصره است، قدری دشوار به نظر می‌رسد.

بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش سهم بورس در تأمین مالی طرح‌های بزرگ عمرانی و رساندن سهم آن به ۶۰درصد (مانند کشورهای پیشرفته صنعتی و کشورهای تازه صنعتی شده)، بخش بسیاری از این ناترازی‌ها به‌ویژه در حوزه ارزی و غیره حل‌وفصل خواهد شد.